

תכניות לכתיבה

בארכיונו העשיר של יעקב פיכמן במכון „גנזים“, נמצאה מחברת בת 36 דפים (ללא מיספור), שכריכתה העליונה חסרה ועל השער גרשם בעפרון אדום: „מחברת 14 — 1913“. המחברת כוללת טיוטות שירים, ראשי־פרקים למאמרים ולהרצאות, תוכן־עניינים לספרים, התחלות של מסות ותכניות שונות לכתיבה.

ארבע טיוטות של תכניות־כתיבה כאלה הועתקו כאן, ואחת הובאה גם בצילום. לימים בוצעו חלק מתכניות אלה בשינויים רבים מן התיכנון הראשון שלהן, ואילו אחרות לא בוצעו כלל.

באותן שנים ישב פיכמן בארץ ישראל והיה עורך הירחון לנוער, מולדת. יש לציין, שבארכיון מצויים הרבה מחברות וקונטרסים מסוג זה, והם ממחישים את דרך עבודתו.

מובן, שההעתקה אינה משקפת את צורת הכתיבה: תוספות מעל השורה, בשוליים, מחיקות וכד'.

הקטעים הובאו בהתאם למקומם במחברת.

א.

אידיליה בפרוזה

ואולי בהקסמטרים

בני־הכפר. חייהם. השקפותיהם. המורה הזר בבית הגביר, שירא להגיד מי הוא, פן ייוודע לאביו הרב, ובא לקחת אותו. האהבה. התנגדות ההורים. השמחה בהיוודע להם כי הוא בן רב.

אולי: הוא חפץ לנסוע לחו"ל, וע"י האהבה הוא נשאר; ואז יהיה מהלך הסיפורים:

השירה הראשונה: בעיירה. בית הרב. אשת הרב מספרת על־דבר האסון. החרפה. — יותר טוב אמנם להתחיל בכפר ולגמור בזה, שהרב ואשתו והקרוֹבים אליו פתאום באים: השמחה. החתונה. — לצייר את האהבה הצנועה. — טבע הכפר. איכרים.

★

פינקלמן *

תמונות בודדות

(חיו באפיזודות = טרגדיה של אהבה ויצירה)

האמת והשקר שבו.

- I. פינקלמן הילד (אביו, אחיו, טלנשטי. החדר).
- II. פינקלמן הנער (תאווה, אצל הנהר, נשים, הנערה מן העיר הגדולה, טיול בערב, התאווה הראשונה, חברים, לילות, ערפל).
- III. העלם (קריאת סיפורים, שירה, חבר־משורר, צמאון לאהבה, חלומות, טוהר, גישה תמימה, הקרובה שבאה מעיר גדולה פתאום לעיירתם, קצת גדולה בשנים ממנו, היא מאהיבה אותו בה, הנישואין), (בשוליים בצד שמאל, מעל סעיף זה נרשם): נדפס מפרק ב'.
- IV. בכרך ושם נודע, שהיתה לה אהבה בלתי־מוצלחת, ואולי היתה כבר מטומאה, קנאת־גבר, חפץ לדעת, אם היא אוהבת אותו, צער, מאבד את כספו. (בין סעיף 3 ל־4 בשוליים בצד שמאל נרשם): „הוא” בא לביתם, הפגישה. (2 מלים בלתי ברורות).
- V. בבלצי, בעל מסחרים מוצלחים, הבטחון והצער, טימות, (או: שיחות) זולא, חפץ באהבה משכרת, מאמין בה ואינו מאמין בה, החיים בכלל, בפרובינציה, רוזנטל ולרנר * „סנדריל האשה”, הריתמוס השקט של חיי העיירה.
- VI. האהבה בבתי־המנשה — דַּנְרְתוּ. לנערה הבריאה והפריחה של גבר בין שלושים וארבעים, הוא (או היא) מאמינה, והתאווה, קצת מילוי תאווה, אשתו, אהבה ל„בת בעל־בית”, טיפוסה.

(* על א. ד. רוזנטל, שבתי לרנר ומרדכי פינקלמן „משפילי האזור” ראה ל. קופרשטיין „פרשות חיים ויצירה”, אסיף, יעקב פיכמן מבחר כתביו ודברים עליו, הוצ' מסדה, תשי"ט, עמ' 14.

מרדכי פינקלמן, נולד בשנת 1876 בטלנשטי, בסרביה [תאריך מותו אינו ידוע]. חי באודסה, בקישינוב ובלבץ. היה בעל־דפוס, פעיל בתנועת „חובבי־ציון” ו„בני־משה”. בשנים 1903—1914 פירסם סיפורים ותיאורי מסע בידיש ב„פריינד” (פטרבורג), ב„דער יוד” (קראקא) וב„היינט” (וארשה). השתתף באונזער לעבן בעריכת ספקטור ובעיתוני אודסה, גוט מאַרגן ושלום עליכם. בשנות מלחמת העולם הראשונה חי בישראל. מתוך: לעקסיקאן פון דער נייער יידישער ליטעראַטור, ניו־יורק, 1968. הערך נכתב ע"י חיים־ליב פוקס. פיכמן עצמו תיאר את מרדכי פינקלמן בזכרונותיו על ש. בן ציון בפרק: „בחנות הספרים של פינקלמן”, אמת־הבניין, עמ' 482—483. וראה גם בזכרוֹנותיו של יעקב צוזמר „ראשיתו של ש. בן־ציון. (קטעי זכרונות)”, הדואר, שנה 12, גל' ד', עמ' 50—60, תרצ"ג.

הנהגת כלפינו. (אולי זהו שם המעלה)

I ישיבת היום
II ישיבת היום
III ישיבת היום
IV ישיבת היום

V ישיבת היום
VI ישיבת היום
VII ישיבת היום

VIII ישיבת היום
IX ישיבת היום
X ישיבת היום

XI ישיבת היום
XII ישיבת היום
XIII ישיבת היום

הנהגת כלפינו. (אולי זהו שם המעלה)

VII. באודיסה, המשוררת, טיפוסה, ייחוסיהם, התעוררות הצמאון ליצירה הלילית. האהבה החזקה האחרונה המעוררת אותי (או: אותו) לפעולה. הלילה עם חשבון־נפש לאחר מכתבה. על מה עברו כל השנים. מוכר הכל ועוזב.

VIII. בווינא, אהבה הז'ורנליסט, היחס, ווינא עצמה. שב לאודיסה חולה ומדוכא, יצירות.

IX. הפירפורים האחרונים. על שפת הים, האהבה של אותה הבלונדינה.

X. התחנה התשיעית, הגברת שאישה נסע, הים, איזו סימנים מצדה, השירה והקטנות, הגבר שב, בשעה שהוא כבר קרוב למטרתו, הצחוק שהוא שומע מחדרו.

XI. בתור חוכר בית, לאחר שזכה בגורל, אותה האלמנה, שהוא מרחם עליה, ויש לה גם בת. האהבה להבת והתאוה להאם, הוא נאהב ברוך תום ונוער, הבת חושבת אותו לאידיאליסט ומשורר, היא עוד צעירה, האם בבשרה גוברת, בלכתו מן האם הוא פוגש בה, הטיפוס של האם והבת.

XII. האהבה אל שפחה נוצרית, חפץ להסתפק, הסוף, טיפוס של שפחה אודיסאית.

XIII. חתימה, בקצה העיר, הכובסת, ורק שהיא נמסרת לו רק מתוך שכרון, הטיולים, כל היום בחוצות, בשעה מאוחרת בערב, בקריאת סיפורים פיקנטיים, קפיטשנטיים, ורק כשהוא נפגש עם חברו, הבא (?..), מעיירתו, זה שהיה משורר ועכשיו יש לו זקן גדול ועיניים חולמות, אז יתגודדו (או: יתבודדו) על שפת הים, העשבים הצהובים, צבע הים הקר מקרוב, ואיזה חום מרחוק במקום שהשמש נוקעת: ופינקלמן אינו יודע, אם יש ואם אינו.

אולי עוד: שנאתו ליהדות המדומה, החפץ להתנצר, המטריאליות בתור אידיאל, ע"ד המצות והחמץ, תכניות ע"ד הוצאת עיתונים ועוד.

היסוד: תמיד מרחף בין אמונה ושליה.

*

ג.

סופרים

(רומן; או שם אחר מתאים לשני עולמות: שירה ופרוזה)

יקיף את כל טיפוסי הסופרים אשר בוארשא ואודיסא בסיבוכן עניינים ספרותיים, ניגודים פסיכולוגיים ואמנותיים, אהבה, כסף, כבוד, שירה ויצירה אמיתית. הגיבור בא אל הכרך, וארשא, והטיפוסים עוברים לפניו, הוא נחנק (אמנם יש טיפוסים מיוחדים, טהורים, וגם מומנטים טהורים אצל המטומאים). יעברו: פרץ, פרישמן, סוקולוב, אש, נומברג, פרץ, ש, רוזנפלד, צייטלין, שניאור, שטיינברג, קצנלסון, ברקוביץ, בן־אליעזר ליזרוביץ וגם ליבושיצקי ואשתו ודוגמתו.

תמונות רחבות של המערכות, הקבינטים של הסופרים, המו"לים (בן־אביגדור, קרינסקי ועוד); מעונות־הקייץ; סיפורו של שטיינברג ע"ד הנערה בין־השמשות; ביאליק, קלזנר (במרוזי), ערבות־פולין, בציר.

הסופרים הצעירים : איך הם חיים, טובלים, מקווים. מקור היאוש.
סוף־סוף הצעיר בורח. בערב ניסן אָפּל הוא שומע את קירקור הצפרדעים.

★

ייתכן שלפנינו טיוטה ראשונה של ספרו הגדול של פיכמן, שירת ביאליק, כפי
שעלה לראשונה בדעתו לכתבו בצורת רומן, שגיבורו יהיה ביאליק (לא ברור.
אם חשב לבדות לו שם או לקראו בשמו המלא).
השערה זו, ככל שהיא נראית רחוקה, מסתמכת על הדמיון בין תכנית זו לבין
הפרק „ורשה” בספר, שירת ביאליק (עמ' שלח—שמה). נזכרים שם חלק גדול מן
השמות הנמנים כאן, וכן חדשי־הקיץ שבילה ביאליק ב„נאות הדשא מרוזי”
(עמ' שמ).

★

ד.

אידיליה

(ואולי בפרוזא ציורית)

(החתן בא)

שירה ראשונה : החוכר הביסרבי העשיר והגס, אשתו, הנערים־התלמידי
דים והבת הצעירה; המורה הצעיר. כולם מחכים לחתן עם השדכן והמבין מאחד
הכפרים הרחוקים. יושבים : החוכר ואשתו עם פקידם הצעיר, האשה עם הפקיד
הוגים סימפטיה (מעל חמש המלים האחרונות כתובות המלים הבאות : נאנחת
בחשאי ומרמזת לחתן כמורה או : במורה) למורה הצעיר, והוא מדבר על החתן
המעשי, הסוחר ועוד. הציור של יום הקיץ, ריטמוס הכפר אחר־הצהריים שעה
חמש והשיחות של המסובין הם התוכן של השירה הראשונה (250—200 ש).
נגמר בזה שאין המורה והבנים לשתיית הטה. בוודאי ביער, ואז שולחים את
הנערה לקראם, ועי"ז מתגלגלת השיחה ע"ד הנערה והמורה. החוכר אומר : הוא
היה לוקח לחתן, אך בן־בלי־שם בימים האלה מסוכן.

שירה שנייה : המורה הצעיר גומר את לימודיו, או כבר נמצא ביער.
קורא שירים. מתענג על הטבע, זוכר את עינויו בכרך ורעבונו ושלוות הכפר
אשר פה, זוכר את הערב הראשון ופגישת הנערה; היא באה, מתאדמת מרחוק,
קוראת לו, הולכים יחד, באפילת המשעול נוגע בידה, וכשהם הולכים בכפר
האיכרות צוחקות : חתן יפה לשפרה! וכשרואים אותם מרחוק בין בני־הבית
עוברת שיחה — האשה מתאנחת (אולי אז אומר החוכר : סכנה בימינו לקחת
צעירים בני־בלי־שם). יושבים לשחות תה ודממת הערב יורדת. במרחק נשמעת
מצילת נוסעים. היא נחוורת, והוא הולך אל חדרו. (250—200)

שירה שלישית : הערב המשתה. כשנכנס המורה, כבר הכל יושבים
על יד השולחן. עם גמר השיחה בדבר מחיר התבואה וכיו"ב. החוכר פוגש את
המורה בחביבות. נו, מה כותבת, הצפירה! החתן נבוך ומביט כה וכה; השדכן

רואה כי העניין יגע, והוא מגחך לצד החתן: אנו יודעים את השנרים והחיטים.
אין לנו עסק בכך. הנערה חיוורת והאם. אוכלים ארוחת הערב בדומיה קשה. ליל
ירח החתן והשדכן נוסע. הנערה נכנסת לחדרו של המורה מאירה ומאושרת.
דממת אושר??
שירה רביעית:

★

דומה, שיש קשר בין תכנית זו לראשונה. ייתכן, שיש יסוד אוטוביוגרפי
כלשהו לקווי עלילה זו, מאחת התקופות שבה שימש פיכמן כמורה בעיירות
שונות; או, שהיה עד למאורע כגון זה.